

Ο Αδελφός μου και ο Θεός μου ο Μετανάστης

Χριστοδούλου Φώτιος Αρ., Δάσκαλος

1. Εισαγωγή

«Ἦρθαν ἔτσι τα πράγματα, ὥστε γύρω μας να αφθονούν οι γυμνοὶ και οι ἄστεγοι. Είναι πάμπολλοι οι πρόσφυγες που χτυπούν τις πόρτες μας. Πάμπολλοι είναι και οι ξένοι και οι μετανάστες. Ὃπου κι αν κοιτάξεις, θα δεις χέρια απλωμένα σε ζητιανιά. Για σπίτι ἔχουν το ὑπαιθρο. Κατάλυμα βρίσκουν στις στοές, τις παρόδους και τα ερημικότερα σημεία της αγοράς. Φωλιάζουν σε τρύπες ὅπως οι νυχτοκόρακες και οι κουκουβάγιες. Τα ρούχα τους είναι διάτρητα κουρέλια. Για χωράφι ἔχουν τη διάθεση ὅσων δίνουν ελεημοσύνη. Για τροφή ὅ,τι τύχει. Πίνουν νερό από τις κρήνες, ὅπως τα ζῶα και για ποτήρια ἔχουν τις χούφτες στους. Για αποθήκη ἔχουν την κοιλιά τους, ὅσο μπορεί αυτή να συγκρατήσει ὅ,τι μπαίνει μέσα. Τραπέζι τους είναι τα γόνατα τους διπλωμένα. Κρεβάτι, το ἔδαφος. Μπάνιο, κάποιος ποταμὸς ἢ λίμνη, ὅπως τα ἔχει προσφέρει ακατέργαστα και κοινά σε ὅλους ο Θεός. Η ζωή τους είναι πλέον γεμάτη μετακινήσεις και αγριάδα, ὁμως δεν ἦταν ἔτσι ἐξ αρχῆς. Ἀς ὁψονταί η συμφορὰ και η ἀνάγκη» (Γρηγορίου Νύσσης, περί φιλοπτωχείας και ευποίας, λόγος Α΄ Ρ G 46, 457 Α-С).

Το παραπάνω κείμενο, του οποίου ο συγγραφέας εντοπίζει στη «συμφορὰ» και την «ἀνάγκη» τα αίτια της αθλιότητος θα μπορούσε, θαυμάσια, να αποτελεί ἀπόσπασμα σύγχρονης εφημερίδας ἀπὸ ρεπορτάζ που αφορά στην περιγραφή της κατάστασης ενός επίκαιρου θέματος: των αλλόφυλων, των ξένων, των προσφύγων και των μεταναστών, νόμιμων ἢ μη, που κατακλύζουν, καθημερινὰ σχεδόν, τη χώρα μας και, ως επαίτες, χτυπούν την πόρτα μας στην ἀναζήτηση καλύτερης τύχης ἢ για να βρουν καταφύγιο διωγμένοι ἀπ' τον τόπο τους, ἀπὸ την πείνα ἢ τον πόλεμο.

Και ὁμως το κείμενο είναι παλιό, γραμμένο ἀπὸ τον ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, ἐπιφανῆ Πατέρα της Εκκλησίας, πριν ἀπὸ δεκαεπτὰ περίπου αἰῶνες και ἀποτελεῖ ἀφενὸς μὲν ἔλεγχο για ὄσους, τότε ἀλλὰ και σήμερα, κατὰ μία ἐκπληκτικὴ ομοιότητα, θεωροῦν τον μετανάστη και τον ξένο, τον αλλόφυλο ως ἀπειλή εἴτε για την φυλετικὴ τους καθαρότητα, εἴτε για την εθνικὴ τους συνοχή, εἴτε για την πολιτιστικὴ τους ταυτότητα και τη θρησκευτικὴ τους φυσιογνωμία, ἀφετέρου δε είναι ἐνδεικτικὴ κατὰθεση λόγου ἀπὸ τον πλοῦτο της αυθεντικῆς, και ὄχι της βάνουσα παραποιημένης, ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης, σύμφωνα με την οποία η ἔγνοια για τον μετανάστη, για τον ξένο, τον αλλιώτικο και τον αλλόφυλο, ὄχι μόνο δεν συνιστὰ ἐξαίρεση, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἕναν ἀπὸ τους βασικούς της ἄξονες, κατὰ την σωστικὴ προσέγγιση του ἀνθρωπίνου προσώπου.

2. Ο μετανάστης ο αλλοδαπός, ο αλλόφυλος, ο πρόσφυγας, ο ξένος, στο χῶρο της πίστης

Σε ἀντίθεση με την τεχνοκρατικὴ τάση της ἐποχῆς μας, κατὰ την οποία οικοδομεῖται η νίκη κατὰ του πληθωρισμοῦ πάνω στις χαμηλές ἀμοιβές των μεταναστών και ἐνισχύεται ο δημογραφικὸς δείκτης ἀπὸ την ἀθρόα εἰσροή τους στη χώρα μας, σε ἀντίθεση ἀκόμη με τη λογικὴ που ἀνάγει τη φιλοξενία και γενικὰ την καλὴ συμπεριφορὰ ἀπέναντι στον αλλόφυλο και τον διαφορετικὸ σε περιστάσιακὴ και μόνο φιλανθρωπία, μάλιστα με ἕναν τρόπο ἐξουσιαστικὸ, πατερναλιστικὸ, ως σε υποδεέστερο προστατευόμενο και ὄχι σε ὁμοτράπεζο ἀδελφὸ, σε ἀντίθεση με ὄσους ἐκφυλίζουν την ελεημοσύνη σε συντήρηση της περιθωριοποίησης του ἐπαίτη και την βοήθεια στον αλλόφυλο σε διαιώνιση ἐξαρτήσεων ἀπὸ ὄρωθετες, στο χῶρο της πίστης ο αλλοδαπός, ο αλλόφυλος, ο πρόσφυγας, ο ξένος, ο μετανάστης, ὄχι μόνο

δεν αποτελεί απειλή, αλλά είναι κομμάτι του εαυτού μας, αδελφός και, κατά μία θαυμαστή προέκταση, ταυτίζεται με τον ίδιο το Θεό.

Κάθε αρνητική πράξη αδιαφορίας ή δίωξης προς τον αλλοδαπό, τον μετανάστη, τον αλλόφυλο και τον ξένο ανάγεται σε πράξη αδιαφορίας ή δίωξης εναντίον του ίδιου του Θεού, αυτού που ταύτισε τον εαυτό Του μαζί τους, με τα εξής λόγια: «ήμουν ξένος και με βάλατε στο σπίτι σας,...όποιος περιθάλλει έναν από αυτούς τους άσημους αδελφούς μου, περιθάλλει εμένα» (Ματθ. 25:31-46).

Ο ίδιος ο Θεός είναι εξ ορισμού μετανάστης, γιατί «ο Θεός Αγάπη εστίν» (Α Ιω. 4:8). Η Αγάπη, εξ ορισμού επίσης, είναι μετανάστευση, γιατί προϋποθέτει το άνοιγμα στον «άλλον», στον «διαφορετικό», την έξοδο από τα στενά όρια του ατομισμού. Η ενανθρώπιση του Θεού, ακριβώς μέσα στο πλαίσιο της Αγάπης και μάλιστα της σαρκωμένης, είναι μετανάστευση απ' τον ουρανό προς τη γη και προς τον άνθρωπο, με ό,τι αυτό συνεπάγεται: πόνο, αγωνία, προσφυγιά, ξενιτιά, απόρριψη. Η ζωή του Θεανθρώπου πάνω στη γη μας είναι μία διαρκής μετανάστευση, από τη Γέννησή Του ως τη Σταύρωση (Ματθ. 2-3, Λουκ. 2:1-5, Πράξ. 10: 38-39). Όμοια με τους περιπλανώμενους ξένους και μετανάστες πέρασε όλη την επίγεια ζωή Του στην περιπλάνηση, δίχως μόνιμο τόπο κατοικίας. «Οι αλεπούδες έχουν καταφύγιο, και τα πουλιά έχουν φωλιές. Ο Υιός του Ανθρώπου δεν έχει πού να γύρει το κεφάλι» (Ματθ. 8:20).

Αναλογιστήκαμε άραγε την καταπληκτική ομοιότητα, ή καλύτερα την ταύτιση, όσων στις μέρες μας διώκουν και αδικούν ποικιλοτρόπως τους ξένους, τους αλλόφυλους, τους μετανάστες, με τον Ηρώδη το βασιλιά, που εδίωξε βρέφος το Χριστό και τον ανάγκασε σε φυγή ως μετανάστη στην Αίγυπτο για να γλιτώσει τη σφαγή;

Από την άλλη μεριά ίσως αγνοούμε ότι συνδράμοντας τον αλλόφυλο, τον μετανάστη, τη μειονότητα, τον ξένο μοιάζουμε με τον Ιωσήφ, τον ευσχήμονα βουλευτή, από την Αριμαθαία, που ζήτησε από τον Πιλάτο το νεκρό σώμα του Χριστού για να το ενταφιάσει με τιμές. Το περιστατικό αποτυπώνεται σε έναν από τους ωραιότατους ύμνους της Μεγάλης Παρασκευής: «όταν ο ήλιος έκρυσσε τις ακτίνες του και σκίστηκε το παραπέτασμα του Ναού, εξαιτίας του θανάτου του Σωτήρα μας, τότε ο Ιωσήφ, που τα είδε, ήλθε στον Πιλάτο και τον θερμοπαρακαλεί λέγοντας: δώσε μου αυτόν τον ξένο, που από βρέφος που ήταν ζούσε σαν ξένος στον κόσμο. Δώσε μου αυτόν τον ξένο, που βλέποντας τον παράδοξο θάνατό του, παραξενεύομαι. Δώσε μου αυτόν τον ξένο, που γνωρίζει να φιλοξενεί τους φτωχούς και ξένους. Δώσε μου αυτόν τον ξένο, που από φθόνο τον αποξένωσαν απ' τον κόσμο. Δώσε μου αυτόν τον ξένο, για να τον κρύψω στον τάφο, αφού σαν ξένος δεν έχει πού να γείρει το κεφάλι...».

Αναλογιστήκαμε άραγε ότι κάθε φορά που αποδίδουμε σεβασμό στις εικόνες, στο ναό ή στο σπίτι, δεν έχουμε συνειδητοποιήσει ότι κάθε άνδρας και γυναίκα είναι μια ζωντανή εικόνα του Θεού, όπως σαφώς ο ίδιος το αναφέρει: «...εφ' όσον εποιήσατε ενί τούτων των αδελφών μου των ελαχίστων, εμοί εποιήσατε» (Ματθ. 25,40). Για να βρει κανείς το Θεό, δεν είν' ανάγκη να εγκαταλείψουμε τον κόσμο, ν' απομονωθεί από τους συνανθρώπους του.

Αντίθετα, ο Θεός μάς κοιτάζει μέσ' από τα μάτια όλων εκείνων που συναντάμε, σαφώς και μέσα απ' τα μάτια των αλλόφυλων, των μεταναστών, των προσφύγων, των ξένων. Αν στο πρόσωπό τους αναγνωρίσουμε την παρουσία του Θεού, όλες οι πράξεις μας που εκφράζουν το σεβασμό, την ανοχή, τη συγχωρητικότητα, την αλληλεγγύη και την αγάπη απέναντι στη διαφορετικότητα, κατ' ουσία στη μοναδικότητα αυτών των συνανθρώπων μας, έχουν μία τέτοια υφή που γίνονται πράξεις προσευχής και λατρείας.

Αγνοούμε μάλλον ότι αποδεχόμενοι την διαφορετικότητα και την ετερότητα, αγαπώντας τους «ξένους» και τους «διαφορετικούς», αυτούς που συνήθως οι πολλοί θεωρούν απειλή για τη θρησκευτική, την εθνική ή την κοινωνική συνοχή και ομοιογένεια, ταγμένοι αμετάκλητα σε

μια ζωή πρακτικής υπηρεσίας, ενεργητικής συμπάθειας απέναντί τους, αναπαράγουμε με επαναστατικό τρόπο στη γη το μυστήριο της αμοιβαίας αγάπης που ο Θεός ως Τριάδα βιώνει στον ουρανό. Όταν φτάσουμε στην αγάπη φτάσαμε στο Θεό και το ταξίδι μας τελειώνει (Άγ. Ισαάκ ο Σύρος).

Ο δρόμος προς το Θεό βρίσκεται μέσα από την αγάπη για τους άλλους ανθρώπους, εξυπακούεται και για τους αλλοδαπούς, τους αλλόφυλους, τους πρόσφυγες, τους ξένους, και δεν υπάρχει άλλος δρόμος. Στην έσχατη κρίση δεν θα ερωτηθεί κανείς αν πέτυχε στις ασκητικές του δοκιμασίες ή πόσες μετάνοιες έκανε καθώς προσευχόταν. Θα ερωτηθεί, αν έθρεψε τους πεινασμένους, αν έντυσε τους γυμνούς, αν επισκέφθηκε τους αρρώστους και τους φυλακισμένους, κατ' επέκταση αν περιέθαλψε τον ίδιο το Θεό στο πρόσωπο των πονεμένων και εμπερίστατων συνανθρώπων του· αυτά είναι όλα που θα ερωτηθεί. Δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί ότι συχνά οι αλλόφυλοι μετανάστες, νόμιμοι και μη, οι ξένοι και οι αλλοδαποί που τα τελευταία χρόνια εισρέουν στη χώρα μας είναι και πεινασμένοι και γυμνοί και φυλακισμένοι, σε κεντρικές φυλακές ή προσωρινά κρατούμενοι, μέχρι της απέλασής τους, σε κάποιους συνοριακούς αστυνομικούς σταθμούς, κατά κανόνα κάτω από απαράδεκτες συνθήκες, και άρρωστοι και παρεξηγημένοι και περιθωριοποιημένοι.

Ο σύγχρονος άνθρωπος διέρχεται βαθιά κρίση ταυτότητας, έχει χάσει την επαφή με την πνευματική πλευρά του εαυτού του. Το αποτέλεσμα αυτής της εσωτερικής αλλοτρίωσης μπορούμε να το δούμε πολύ απλά στην υποβάθμιση αξιών και αρχών, κυρίως της αλληλεγγύης, της αποδοχής της διαφορετικότητας, ως συστατικού στοιχείου του κάθε ανθρώπου, της φιλοξενίας, της ισότητας, της φιλίας, αξιών που εμπεριέχονται στην υπέρτατη αξία της αγάπης, χωρίς προϋποθέσεις και όρους, εναντίον της δεσποτείας της τάσης που βλέπει τον «άλλον», τον αλλοδαπό, τον αλλόφυλο, τον ξένο ως απειλή και κατευθύνεται σε συνάντηση μαζί του ελεύθερη, αλληλεγγύης και αληθινής φιλίας, απελευθερωμένης από οποιαδήποτε τυραννία ή σύνδρομο.

Αγνοούμε θεληματικά ή μη ότι η ξενοφοβία και η μισαδελφία συνιστούν βαθειά προσωπική και κοινωνική κρίση ταυτότητας, ότι η απόρριψη και η αρνητική στάση απέναντι στον διαφορετικό, τον αλλοεθνή και τον μετανάστη, τον άνθρωπο διαφορετικού χρώματος, θρησκείας, πολιτισμού και κουλτούρας είναι εντελώς ξένα με την οικουμενικότητα και την πολυεθνικότητα της χριστιανικής πίστης, η οποία στην αληθινή και γνήσια έκφρασή της, στο πλαίσιο της αγάπης, τάσσεται σαφώς υπέρ του μετανάστη, του ξένου, του αλλόφυλου.

Η αυθεντική πίστη σε Θεό συνεπάγεται την υποχρέωση της πάλης σε κάθε επίπεδο, από το αυστηρά προσωπικό ως το καλύτερα οργανωμένο, αντίθετα σ' όλες τις μορφές καταπίεσης, αδικίας και εκμετάλλευσης κάθε ανθρώπου, ανεξάρτητα από φυλή, γλώσσα, πολιτισμό, συνεπάγεται τη συνειδητοποίηση της αληθινής ανθρώπινης φύσης στην αμοιβαία ζωή και στην προσφορά στον κάθε άνθρωπο δίχως διακρίσεις εθνολογικού, γλωσσικού ή γενικά πολιτισμικού χαρακτήρα.

Η ζωντανή και αυθεντική σχέση με το Θεό συνεπάγεται γνήσια σχέση και με τους ανθρώπους. Ο καθένας μας γίνεται πραγματικό πρόσωπο βλέποντας τον κόσμο μέσ' απ' τα μάτια των άλλων, κάνοντας δικές του τις χαρές και τις λύπες των άλλων. Κάθε ανθρώπινη ύπαρξη είναι μοναδική, αλλ' όμως ο καθένας μέσα στη μοναδικότητα έχει δημιουργηθεί, για να αποδεχθεί την ετερότητα και να αγκαλιάσει τη διαφορετικότητα, συνεπώς και τον αλλόγλωσσο, τον αλλόφυλο, τον μετανάστη και τον ξένο, τον άνθρωπο με τον διαφορετικό πολιτισμό και την διαφορετική κουλτούρα. Έτσι, κατά επαγωγική σχέση, η ζωντανή και αγαπητική σχέση με τον «άλλο» συνεπάγεται γνήσια σχέση με τον ίδιο το Θεό.

Αν θεωρούμε τους «ξένους» συνανθρώπους απειλή είναι γιατί διερχόμαστε βαθιά κρίση ταυτότητας, δεν έχουμε φτάσει στο επίπεδο της αληθινής προσωπικότητας για τους άλλους και για τους εαυτούς μας,

όπου δεν υπάρχουν στερεότυπα αλλ' ο καθένας είναι μοναδικός και ανεπανάληπτος.

Αλήθεια πόσο μακριά από την αληθινή πίστη στο Θεό και ακόμη μακρύτερα από την ανθρωπιά βρισκόμαστε θεωρώντας τους «άλλους» και τους «ξένους», τους «διαφορετικούς» απειλή για την κοινωνική ή τη θρησκευτική συνοχή και υιοθετούμε αρνητικές προκαταλήψεις απέναντί τους, ανεχόμαστε την απόρριψη ή το χειρότερο προβαίνουμε σε πράξεις βίας. Τι έχουμε να αντιτάξουμε στα λόγια του Αγ. Συμεών του Νέου Θεολόγου: «Εμείς που πιστεύουμε θα έπρεπε να είμαστε έτοιμοι να δώσουμε τη ζωή μας για χάρη του διπλανού μας» ή στα λόγια του Αγ. Μακαρίου: «Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να σωθούμε παρά μόνο μέσω του διπλανού μας. Αυτό είναι καθαρότητα καρδιάς: όταν βλέπεις τον αμαρτωλό ή τον άρρωστο, να νιώθεις συμπόνοια γι' αυτούς και να τους δείχνεις τρυφερότητα». Μήπως ο μετανάστης, ο ξένος, ο αλλοδαπός, ο αλλόφυλος και ο αλλόγλωσσος στην πολυπολιτισμική κοινωνία που ζούμε, είτε το θέλουμε είτε όχι, δεν είναι ο διπλανός μας, ο πλησίον, ο συνάνθρωπος, ακόμη κι αν είναι «αμαρτωλός» και «άρρωστος»;

Αλήθεια πόσο αυθεντικός και συνάμα επίκαιρος είναι ο Αγ. Μάξιμος ο Ομολογητής στον περί αγάπης λόγο του: «Ὁ τέλειος ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς ἄκρον ἀπαθείας ἐλθὼν, οὐκ ἐπίσταται διαφορὰν ἰδίου καὶ ἀλλοτρίου, ἢ ἰδίας καὶ ἀλλοτρίας, ἢ πιστοῦ καὶ ἀπίστου, ἢ δούλου καὶ ἐλευθέρου, ἢ ὅλως ἄρσενος καὶ θηλείας· ἀλλ' ἀνώτερος τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος γενόμενος, καὶ εἰς τὴν μίαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀποβλεπόμενος, πάντας ἐξ ἴσου θεωρεῖ, καὶ πρὸς πάντας ἴσως διάκειται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐν αὐτῷ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖος, οὐδὲ ἄρσεν καὶ θῆλυ, οὐδὲ δούλος καὶ ἐλεύθερος· ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός.»

Χάρη της κατανόησης του κειμένου το μεταφράζουμε: ο τέλειος στην αγάπη, και αυτός που έφτασε στην άκρη της απάθειας, δεν γνωρίζει διαφορά πατριώτη και ξένου ή πατριώτισσας και ξένης, ή πιστού και άπιστου, ή δούλου και ελεύθερου, ή γενικά άνδρα και γυναίκας· αλλά αφού έγινε ανώτερος από την τυραννία των παθών, και αποβλέποντας στη μία φύση των ανθρώπων, όλους εξ ίσου θεωρεί, και προς όλους το ίδιο φέρεται. Γιατί για αυτόν δεν υπάρχει Έλληνας και Ιουδαίος, ούτε άνδρας και γυναίκα, ούτε δούλος και ελεύθερος· αλλά τα πάντα και σε όλα ο Χριστός.

Στο ίδιο μήκος κύματος συνεχίζει: «Μή καταφρονήσης τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ὅτι δι' αὐτῆς υἱός Θεοῦ ἔση...εάν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, ἀγάπην δὲ μή ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ὁ οὖν κτησάμενος τὴν ἀγάπην, αὐτόν τόν Θεόν ἐκτήσατο· ἐπειδὴ ὁ Θεός ἀγάπης ἐστίν». Μη καταφρονήσεις την εντολή της αγάπης, επειδή με αυτή θα γίνεις γιος του Θεού. Αν έχω προφητικό χάρισμα και δω όλα τα μυστήρια, αλλά δεν έχω αγάπη δεν ωφελοῦμαι τίποτε. Αυτός που απέκτησε την αγάπη, αυτόν τον ίδιο το Θεό απέκτησε. «Το παράδοξο της δυστυχίας και του κακού», λέει ο Nicolas Berdyaev, «λύνεται με την εμπειρία της ευσπλαχνίας και της αγάπης». Η αγάπη κάνει τις δυστυχίες των άλλων δικές της. Γεννιόμαστε και ζούμε μέσα σ' ένα περιβάλλον όπου είναι εύκολο να κάνεις το κακό και δύσκολο να κάνεις το καλό· εύκολο να πληγώνεις τους άλλους και δύσκολο να γιατρεύεις τις πληγές τους· εύκολο να δημιουργείς υποψίες στους ανθρώπους και δύσκολο να κερδίσεις την εμπιστοσύνη τους. Πράγματι είναι πράγμα παράδοξο η αδιαφορία απέναντι στη δυστυχία ή την ανάγκη του «άλλου» και «διαφορετικού» συνανθρώπου, κάτι που όπως παραπάνω αναφέραμε μαρτυράει πρωτίστως κρίση προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας.

Οι ασκητές συνήθιζαν να λένε ότι «θα έπρεπε ο καθένας μας να παρατηρεί τις εμπειρίες του διπλανού του, σαν να ήταν δικές του. Θα έπρεπε να υποφέρουμε μαζί με το διπλανό μας στο κάθε τι και να κλαίμε μαζί του, και να συμπεριφερόμαστε σαν να ήμασταν μέσα στο σώμα του· κι αν τον βρει κάποια στενοχώρια, θα έπρεπε να νιώσουμε τόση θλίψη,

όση θα νιώθαμε για τον εαυτό μας» (Αποφθέγματα των Πατέρων της Ερήμου).

Η Παλαιά Διαθήκη τάσσεται σαφώς υπέρ του μετανάστη: «Αν κάποιος ξένος έρθει να μείνει μαζί σας στη χώρα σας, μην τον εκμεταλλευτείτε. Να του φέρεστε όπως σ' έναν συμπατριώτη σας. Να τον αγαπάτε σαν τον εαυτό σας, γιατί κι εσείς ξένοι ήσασταν στην Αίγυπτο» (Λευιτ. 19:33-34).

Με παρόμοιο τρόπο και πολύ χαρακτηριστικά ο Μέγας Βασίλειος, αναφερόμενος σε χριστιανούς της εποχής του, -άραγε θα άλλαζε τίποτα αν απευθυνόταν σε χριστιανούς της εποχής μας;-τονίζει: «αν χτυπήσει την πόρτα σου κάποιος που πασχίζει να αντιμετωπίσει την ανάγκη του, μη ζυγίσεις τα πράγματα με ανώμαλο τρόπο. Μην πεις, δηλαδή. Αυτός είναι φίλος, είναι ομόφυλος, με έχει ευεργετήσει παλιότερα, ενώ ο άλλος είναι ξένος, αλλόφυλος, άγνωστος. Αν κρίνεις άνισα, ούτε συ θα ελεηθείς. Μία είναι η ανθρωπίνη φύση, και ο ένας και ο άλλος είναι άνθρωπος, κοινή είναι και στους δύο η ανάγκη, κοινή η φτώχεια. Πρόσφερε και στον αδελφό σου και στον ξένο, στον μεν αδελφό σου μη γυρίσεις την πλάτη, τον δε ξένο κάν' τον αδελφό σου. Ο Θεός θέλει να στηρίζεις τους αναγκασμένους, κι όχι να κάνεις διακρίσεις ανάμεσα στους ανθρώπους, δεν θέλει να δίνεις στον ομόφυλο και να αποδιώχνεις τον ξένο, όλοι είναι ομόφυλοι, όλοι είναι αδέρφια, όλοι είναι παιδιά ενός πατέρα. Υπάρχει κόσμος που τον ξεριζώσε κάποια συμφορά και δεν του έχει απομείνει τίποτα, παρά μόνο η ψυχή και το σώμα του. Εμείς όμως, όσοι έχουμε γλυτώσει άγευστοι συμφορών, ας μοιραστούμε με εκείνους την ευημερία μας. Ας αγκαλιάσουμε τους αδελφούς μας που μόλις και μετά βίας έχουν διασωθεί» [Μ. Βασιλείου, περί ελεημοσύνης λόγος δ', εκλεχθείς δια Συμεών (Μεταφραστού), Ρ G 32, 1160 D-1161 A].

Αποδίδεται συχνά παραβατικότητα στους αλλοδαπούς ή στις μειονοτικές ομάδες, στους ξένους και τους μετανάστες. Όμως είμαστε «αλλήλων μέλη» (Εφεσ. 4,25), κι έτσι κάθε πράξη που διαπράττει οποιοδήποτε μέλος του ανθρωπίνου γένους, επηρεάζει αναπόφευκτα όλα τ' άλλα μέλη. Ακόμη κι αν δεν είμαστε, με τη στενή έννοια, ένοχοι για τις αστοχίες των άλλων, κατά κάποιον τρόπο είμαστε πάντοτε ανακατεμένοι, είτε ως πρόσωπα είτε ως κοινωνία. Και αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση των μεταναστών και των ξένων, που τα τελευταία χρόνια εισέρχονται στη χώρα μας ή των μειονοτικών ομάδων που ζουν εδώ.

Ας δούμε όμως τι θέση παίρνει πάνω στο ζήτημα ο Άγ. Ιωάννης ο Χρυσόστομος: «δεν φρίπτεις άνθρωπε, δεν κοκκινίζεις από ντροπή όταν χαρακτηρίζεις κακούργο αυτόν που παλεύει για το ψωμί του; ακόμη κι αν είναι, αξίζει να βοηθηθεί, αφού πιέζεται απ' την πείνα τόσο πολύ, ώστε αναγκάζεται να κάνει τέτοια πράγματα. Της δικής μας ωμότητας είναι το έγκλημα αυτό. Επειδή δεν είμαστε διατεθειμένοι να δίνουμε εύκολα, αναγκάζονται οι εξαθλιωμένοι να επινοούν μύριες πονηρίες, ώστε να ξεγελάσουν την απανθρωπιά μας και να μαλακώσουν τη σκληρότητά μας...και μάλιστα ο πραγματικός κακούργος είσαι εσύ, διότι παρόλο που έρχεσαι συχνά στην εκκλησία και ακούς τα κηρύγματά μου, όμως στην αγορά προτιμάς το χρήμα, τις ορέξεις σου και τις μάταιες παρέες από τις δικές μου προτροπές, την ώρα του εκκλησιασμού εμφανίζεσαι ταπεινός, κατόπιν όμως γίνεσαι θρασύς, ωμός και απάνθρωπος» (Ιωάννου του Χρυσοστόμου Ρ G 60, 535- 536 εις την προς Ρωμαίους ομιλία ιδ').

Υπάρχει ένα δεδομένο: ο Θεός είναι αγάπη και δημιούργησε τον κόσμο σαν μια πράξη αγάπης. Ακόμη ο Θεός είναι προσωπικός, -και η προσωπικότητα προϋποθέτει μετοχή- ο Θεός δεν παραμένει αδιάφορος στις λύπες αυτού του πεπτωκότος κόσμου, ταυτίζεται με τη δημιουργία Του στην αγωνία της.

Αν εγώ ως ανθρωπίνη ύπαρξη μένω ανεπηρέαστος από την αγωνία ενός «άλλου», με ποια έννοια τον αγαπώ γνήσια; Και στο κάτω φύλλο της γραφής, εν ονόματι ποιας λογικής έχω το δικαίωμα της δίωξης, της αδιαφορίας ή της απόρριψης ενός συνανθρώπου που τυχαίνει να μιλάει

διαφορετική γλώσσα από `μένα, να έχει διαφορετικό χρώμα, διαφορετική θρησκεία, άλλο πολιτισμό και άλλη κουλτούρα, που ήρθε στη χώρα μου στην αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης και να εφησυχάζω ότι δήθεν δεν έχω χάσει την ανθρωπιά, την αυτοσυνειδησία μου, την ίδια την ταυτότητά μου;

Η αγάπη και το μίσος δεν είναι απλώς υποκειμενικά συναισθήματα που επηρεάζουν το εσωτερικό σύμπαν αυτών που τα αισθάνονται, αλλά είναι και αντικειμενικές δυνάμεις που αλλάζουν τον κόσμο έξω από μας. Αγαπώντας ή μισώντας τον άλλο, τον κάνω, ως ένα σημείο, να γίνει αυτό που εγώ βλέπω μέσα του. Όχι μόνο για τον εαυτό μου, αλλά και για τις ζωές όλων γύρω μου, η αγάπη μου είναι δημιουργική, έτσι όπως το μίσος μου είναι καταστροφικό, βεβαιότατα και για τον αλλοδαπό, τον αλλόφυλο, τον πρόσφυγα, τον ξένο, τον μειονοτικό, τον μετανάστη.

3. Συμπεράσματα

Αν αγαπώ «μεταναστεύω» προς κάποιον που είναι διαφορετικός από μένα. Ο «άλλος», ο «διαφορετικός», ανεξαρτήτου θρησκείας, εθνικότητας, γλώσσας, χρώματος, κουλτούρας ή πολιτισμού όχι μόνο δεν αποτελεί απειλή, αλλά είναι κομμάτι του εαυτού μας, αδελφός, συμμετοχος στη δημιουργικότητα, στην υπευθυνότητα, στην αξιοπρέπεια, στη ζωή, προς τον οποίο οφείλεται μόνο αγάπη, κάτι που στην ουσία προϋποθέτει άνοιγμα στον «έτερο» άνθρωπο, μετανάστευση, και δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί από υπάρξεις περικλειστές στον εαυτό τους.

Επιπλέον κάθε πράξη που συνηγορεί υπέρ της ετερότητας και της διαφορετικότητας είναι ευπρόσδεκτη προσφορά στο Θεό, που ταύτισε τον εαυτό Του με τους «ξένους», τους αλλοδαπούς, τους αλλόφυλους, τους πρόσφυγες, τους μετανάστες, τους περιπλανώμενους, τους ανέστιους κι έζησε περιπλανώμενος κι ανέστιος, δεχόμενος σαν σπίτι του όλους τους τόπους.

Στην κατακλείδα αυτής της εισήγησης, παρά την επανάληψη νοημάτων και φράσεων, αισθάνομαι επιτακτική την ανάγκη να θέσω, για μια φορά ακόμη, το ερώτημα: ο αλλοδαπός, ο αλλόφυλος, ο πρόσφυγας, ο ξένος, ο μετανάστης αποτελεί απειλή ή είναι κομμάτι του εαυτού μας, αδελφός ισότιμος, σε τελική ανάλυση ο ίδιος ο Θεός;

Η απάντηση στο ερώτημα είναι κρίσιμη. Ο αναπροσδιορισμός της συμπεριφοράς και της στάσης μας δημιουργεί την ελπίδα οικοδόμησης, ενός κόσμου αληθινού, μιας κοινωνίας ανθρώπινης, όπου η μοναδικότητα του καθενός εκτείνεται στην ετερότητα και αγκαλιάζει τη διαφορετικότητα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος (2004), Η Φιλοπτωχεία, Αναδημοσίευση Από Βιβλιάριο Της Ιεράς Μονής Παρακλήτου. "Φωνή Των Πατέρων", Ωρωπός Αττικής.

Γκότοβος, Α. (1998), Ρατσισμός Κοινωνικές, Ψυχολογικές Και Παιδαγωγικές Όψεις Μιας Ιδεολογίας Και Μιας Πρακτικής, Αθήνα.

Γουέαρ, Κ, Επίσκοπος Διοκλείας, Ο Ορθόδοξος Δρόμος, Αθήνα
Παπαθανασίου, Θ. (2002), Ο Θεός Μου Ο Αλλοδαπός, Αθήνα.